

BUITEN

6^E JAARGANG N^O. 12.

ZATERDAG 23 MAART 1912.

Foto Bern. F. Eilers.

ZONDAGMORGEN OP HET SINGEL TE AMSTERDAM.

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

INHOUD:

ZONDAGMORGEN OP HET SINGEL TE AMSTERDAM. ILL. BLZ. 135	
HOE KEIZERIN JOSÉPHINE AAN HAAR EERSTEN MAN	
KWAM, DOOR A. C. JAGER.	136
OP DEN DOODEN ADONIS (GEDICHT), DOOR EDWARD	
B. KOSTER	137
JAN VAN DER HEYDEN. 1712—28 MAART 1912, DOOR V.,	
GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 138—143
DE JUNGFRAUTUNNEL BIJ JUNGFRAUJOCH, GEÏLLUST. BLZ. 143	
KATTENGEZANG, DOOR G.	144
DE PLANTENKEURING DER NED. MAATSCHAPPIJ VAN	
TUINBOUW- EN PLANTKUNDE OP 12 MAART 1912, DOOR	
E. TH. W., GEÏLLUSTREERD	145
Vragenbus, ADVERTENTIËN BLZ. VI.	

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74—76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S, BOEKHANDEL
K. Groesbeek & Paul Nijhoff -AMSTERDAM-

Hoe keizerin Joséphine aan haar eersten man kwam.

IN 1726 ontscheepte zich op Martinique een edelman, uit Blésois afkomstig, Gaspard Josef Tascher de la Pagerie, die daar zijn fortuin kwam zoeken. Hij trouwde in 1734 met een juffrouw Marie Françoise Bourreau de la Chevalerie, wier vader, eveneens uit Blésois afkomstig, op Martinique getrouwd was met eene Jaham des Prés en door dat huwelijk verwant was geworden met de élite van het eiland. Deze juffrouw Bourreau bracht mee ten huwelijk eenig goed te Carbet, waar Gaspard Josef zich vestigt, en bezittingen op het eiland Sint Lucia, waarheen hij zich dikwijls ter inspectie begeeft.

Of hij die inspectie nu wel nauwgezet verricht of dat hij deze reisjes als snoepreisjes beschouwt, laten wij in het midden. Zeker is het, dat het goed achteruitgaat, dat er schulden gemaakt worden, welke eindelijk zoo hoog loopen, dat alle bezittingen voor schuld moeten worden verkocht.

Gaspard Josef vestigt zich nu te Fort Royal met vrouw en vijf kinderen: twee zoons, Josef Gaspard in 1735 geboren en Robert, die in 1740 het levenslicht aanschouwde, en drie dochters: Marie Eufémie Desirée, Marie Paula en Marie Françoise Rose. De abt De Tascher, de broer van Gaspard Josef, die biechtvader is van de dauphine, krijgt voor zijn beide neefjes een plaats als page in haar hofhouding. Josef Gaspard gaat er in 1752 heen en keert in 1755 op Martinique terug met een brevet als onderluitenant; Robert volgt hem in 1755 op en neemt in 1758 dienst bij de marine.

Met de jongens zal het dus wel losloopen; maar de dochters? We kunnen ons begrijpen, dat papa daarmee, om het zoo eens te zeggen, in zijn maag zat. Want och, ook in 1755 en zelfs op Martinique, was de liefde niet alleen meer poëzie.

Maar er kwam uitkomst en wel van geheel onverwachte zijde.

In 1755 had Engeland in vollen vrede — ook toen sprak men reeds van het perfide Albion — twee Fransche schepen, de Alcide en de Lys, in de wateren van New-Fooundland gekaperd en het bedreigde tegelijkertijd de andere Fransche koloniën. De koning heeft er een energiek man noodig en hij meent dien gevonden te hebben in François de Beauharnais, majoor ter zee, die dan ook 1 November 1756 tot gouverneur van Martinique, Guadeloupe, Saint Martin en de andere eilanden benoemd wordt.

Is hij the right man on the right place? Dit is aan gerechten twijfel onderhevig. In 1729 tot adelporst benoemd, heeft hij het, aan den wal te Rochefort zittend, tot majoor gebracht. In niets heeft hij zich al die jaren onderscheiden. Maar De Beauharnais gaat door voor een beminnelijk man; hij heeft een goeden naam... wat wil men dan nog meer? Den 13^{en} Mei 1757 komt hij met zijn jonge vrouw, eene Pyvart de Chastullé, op Martinique aan. Van zijn twee kinderen is er nog één, François,

in 1756 geboren en dien hij te Rochefort achterliet, in leven.

Heeft papa Gaspard Josef de slimmigheid gehad, zijn oudste dochter als gezelschapsjuffrouw het gouvernementshuis binnen te loodsen? Wij weten het niet. Maar spoedig bekleedde juffrouw Marie Eufémie Desirée er een voorname plaats en stond zij om haar twintigjarige liefthalligheden, welke zij zeker niet steeds kuischelijk bedekte, in hooge gunst bij den gouverneur. Evenwel, om de mogelijke gevolgen, vond De Beauharnais het wenschelijk, dat zij trouwde en hij liet het oog vallen op den rijken Gilbert Voisin de la Veronne, den commandant der troepen te Saint Pierre. Doch deze bedankte voor de gunst, om — naar hij verkleerde — onteerd te worden door een huwelijk met de maitresse van den gouverneur! De ondankbare man viel in ongenade en al heel spoedig had De Beauharnais een anderen jongeling, die in de termen kon vallen, gevonden.

De gelukkige was ditmaal Alexis Michel Auguste Renaudin, nog wel erg jong, maar — zoo mogelijk — nog vermogender dan nummer één. Renaudin Jr. werd terstond tot aide-de-camp van den gouverneur benoemd en toevallige ontmoetingen in den maneschijn, door De Beauharnais in scène gezet, leidden tot een hoogst poëtische liefde, welke nochtans alleen van de zijde van den onervaren jongeling kwam. Doch de practischer Renaudin Sr. wilde van een huwelijk van zijn zoon met de arme Marie Eufémie Desirée niets weten.

Zouden de huwelijksbemoeiingen van den gouverneur voor den tweeden maal schipbreuk lijden?

16 Januari 1759 verscheen de Engelsche admiraal Moore met 24 schepen en 8000 man voor Fort Royal: hij zette een gedeelte der troepen aan land, maar door den dapperen tegenstand van vrijwilligers was hij genoodzaakt terug te trekken. Dit geschiedde in den nacht van 17 op 18 Januari: den 19den verscheen het Engelsche eskader voor Saint Pierre, wisselde eenige kanonschoten met de batterijen, zeilde den 21sten door het Kanaal van Dominique en richtte den 22sten den krachtigsten aanval tegen Basse-Terre op Guadeloupe. Daarheen had dan ook De Beauharnais terstond hulp moeten brengen. Weliswaar had hij Basse-Terre zelf niet kunnen redden: den 22sten waren na een bombardement van acht uren de forten en batterijen tot zwijgen gebracht en den 23sten viel de gebombardeerde stad in handen van de Engelschen. Maar al was de stad ook veroverd, met het eiland was het nog zoover niet. Al hebben de Italianen de stad Tripoli bezet, daarom hebben ze de provincie Tripoli nog niet, zelfs niet al is deze geannexeerd!

Nadau du Treil, die als luitenant bevelvoerde over het eiland, beschikte over 4000 man. Met die macht hoopte hij de Engelschen zoolang bezig te houden, tot hij hulp gekregen zou hebben van De Beauharnais. Hij kon lang wachten! Eén maand, twee maanden verlopen, geen gouverneur! En al had deze den 8sten Maart de beschikking gekregen over 8 schepen en 3 fregatten, hij had nog zes weken noodig eer hij tot hulp besloot. Den 23sten zeilt hij uit, den 27sten komt hij op Guadeloupe... net te laat! Nadau du Treil had den 25sten gecapituleerd. Wat doet De Beauharnais? Stelt hij een poging in het werk, om Guadeloupe te heroveren? Neen, zoodra hij van de kustbewoners de capitulatie verneemt, maakt hij rechtsomkeert.

De reden van dit talmen en van deze zonderlinge taktiek ligt in het huwelijk van juffrouw Eufémie met Alexis Renaudin. Pa Renaudin was namelijk juist bij het aanvallend optreden der Engelschen ernstig ziek geworden en de gouverneur wilde nu op diens dood wachten om dan het huwelijk van zijne maitresse te kunnen doorzetten. Alles ging naar wensch: Renaudin Sr. stierf en den 22sten Maart werd het huwelijk gesloten.

Mevrouw Renaudin is nu heelemaal de baas! Voor haar zusje Marie Paula diept zij een rijken man op, haar vader krijgt een commando, haar broer Josef Gaspard wordt aide-de-camp. Renaudin blijft een sukkel en alles zou prachtig zijn, indien niet De Beauharnais in conflict was gekomen met zijn regeering. Want de gouverneur is zoo brutaal geweest, de schuld van het verlies van Guadeloupe op Nadau du Treil te werpen en hij had dan ook uit Parijs het bevel gekregen, dezen voor een kriegsraad terecht te stellen, welke hem den 13^{en} Januari 1760 tot degradatie en levenslange gevangenisstraf veroordeelde. Naar Frankrijk gevoerd, om deze straf te ondergaan, weet Du Treil zich spoedig te rechtvaardigen met het gevolg, dat de blaadjes worden omgekeerd en De Beauharnais wel niet met gevangenisstraf zijn onverdedigbare houding boeten moet — daarvoor had hij te veel connecties in Parijs — maar toch als gouverneur wordt afgezet. Hij gaat evenwel nog niet spoedig naar Frankrijk. Eerst is zijn excuus, dat zijn vrouw in blijde verwachting verkeert, maar als deze den 28^{en} Mei 1760 van een zoon, François Alexander Marie, is bevallen, geldt dit excuus niet meer. Toch blijft hij nog. Waarom?

Wel, in het laatst van April is mijnheer Renaudin naar Parijs vertrokken, om er een echtscheidingsproces tegen zijn vrouw te beginnen en den 10^{en} Juni vertrekt mevrouw Renaudin met eenzelfde doel: een proces tegen haar man. Zelfs bestaat er van mevrouw een aanklacht tegen mijnheer terzake van vergiftiging.

In deze huwelijks tragedie — of moeten we van een operette spreken? — zou De Beauharnais er niet zonder kleerscheuren afkomen en daarom vond hij het verkieslijker, op Martinique den kat eerst uit den boom te kijken. Toen het geprocedeerd zonder gevolgen bleef — een scheiding is niet uitgesproken, al zijn de echtelieden zoo verstandig geweest, van elkaar te gaan — trok ook De Beauharnais den 17^{en} April 1761 met zijn vrouw

naar Parijs, na zijn zoontje aan de zorg van mevrouw Tascher, de moeder van mevrouw Renaudin, toevertrouwd te hebben. In Frankrijk aangekomen, weet hij zich weer de gunst der regeering, benevens een pensioen van 12000 francs en den titel van markies te verwerven. Mevrouw Renaudin woont nu bij hem in, daar mevrouw De Beauharnais haar het terrein vrijgelaten en zich bij haar moeder te Blois teruggetrokken heeft, waar zij den 5^{en} October 1767 overlijdt.

Voor zijn vertrek van Martinique heeft de oud-gouverneur nog als huwelijksmakelaar gespeeld tusschen zijn vroegeren aide-de-camp Josef Gaspard en juffrouw Rose des Vergers de Sanois, een rijke erfdochter, welk huwelijk den 9^{en} November 1771 beklonken wordt. Josef Gaspard trekt bij zijn schoonouders te Trois-Ilets in, waar zijn vrouw driemaal van een dochter bevalt: den 26^{en} Juni 1763 van Marie Joseph Rose, de latere Joséphine; den 11^{en} December 1764 van Catherine Désirée; den 3^{en} September 1766 van Marie Françoise.

In dit jaar wordt Martinique door een orkaan bezocht, die half Trois-Ilets en daaronder alle bezittingen van schoonpapa Sanois verwoest. De ongelukkige komt dezen slag niet te boven en in het eind van 1766 sterft hij, inplaats van de verwachte rijkdommen een schuld nalatende van 300,000 francs. Armoe is nu troef: Josef Gaspard gaat met zijn heele familie wonen in het eenige huisje, dat nog aan de baai is blijven staan en het is dáár, dat Josephine tot haar tiende jaar in het vrije opgroeit, slechts onder toezicht van de mulattin Marion, dezelfde aan wie later bij kabinetsorder van Napoleon een pensioen van 1200 francs werd toegekend. Toen zij tien jaar was, stuurde Josef Gaspard haar naar de kloosterschool van de Dames de la Providence te Fort Royal, waar zij tot haar vijftiende jaar bleef, om dan naar Trois-Ilets terug te keeren.

Wat is er in dien tusschentijd geworden van den jongen Alexander de Beauharnais, die onder de hoede van mevrouw Tascher was achtergelaten?

Of hij vóór den dood van zijn moeder in Frankrijk gekomen is, weet men niet. Bij haar begrafenis is hij niet tegenwoordig geweest en het eerst vindt men zijn naam vermeld in het parochiaal geboorte-register der kerk Saint-Sulpice te Parijs, waar hij den 15^{en} Januari 1770 ingeschreven werd. Toen was hij bijna tien jaar oud.

Het is aan geen twijfel onderhevig, of mevrouw Renaudin is terstond begonnen, ook den jongen, gelijk den vader, aan haar invloed te onderwerpen. Daar zat méér achter dan men denkt. Mevrouw Renaudin weet heel goed, dat, indien De Beauharnais sterft, het met haar rijk en rijkdom uit zal zijn. Immers zelf is hij niet vermogend; het geld komt van zijn vrouw en de kinderen zullen reeds bij hun meerderjarigheid over een rente van 40,000 francs kunnen beschikken. Hoe nu dat geld aan haar eigen belangen te verbinden? De combinatie is gemakkelijk genoeg voor de vernuftige mevrouw Renaudin: Alexander moet trouwen met een dochter van Josef Gaspard!

Nauwelijks is de jongen dan ook 17 jaar en door bemiddeling van den hertog De la Rochefoucauld onder-luitenant geworden, of de maitresse van papa vindt het tijd voor hem, om te trouwen. De jongen zelf wordt blijgemaakt met het vooruitzicht, dat hij over zijn erfdeel zal kunnen beschikken en de oude zestigjarige markies heeft te berusten in hetgeen mevrouw Renaudin decreteert. Den 23^{en} October 1777 schrijft hij dan ook aan Josef Gaspard Tascher de la Pagerie een brief, waarin hij voor zijn zoon, „die van verlangen brandt een der nichten van mevrouw Renaudin te huwen” om de hand vraagt van zijn dochter Catherine Desirée.

„Ik zou gaarne verlangd hebben” — schrijft De Beauharnais Sr. — „dat uwe oudste dochter eenige jaren minder telde, dan zou zij zeker de voorkeur hebben gehad. Maar mijn zoon, die nu zeventien jaar is, vindt, dat een leeftijd van vijftien jaar te zeer den zijne nadert en daarbij moet ik mij nederleggen.”

Helaas! Catherine Desirée is een week voordat deze brief geschreven werd, n.l. den 16^{en} October 1777, aan koorts gestorven en Josef Gaspard deelt hem dit, dadelijk na ontvangst van den brief van den markies, den 9^{en} Januari 1778 mede. Doch het voorgestelde plan lacht hem zoo toe, dat hij zijn jongste dochter Marie Françoise aanbiedt. Het kind is wel pas elf en een half jaar, maar dit is voor den vader geen bezwaar. Niettemin zou het veel eenvoudiger zijn, zoo voegt hij erbij, als men de oudste van 15 jaar wilde nemen: ze heeft een mooi teint en mooie armen en ze verlangt erg naar Parijs. Hij wil echter ook wel met beiden komen: dan heeft men keus.

Mevrouw Renaudin antwoordt hierop den 11^{en} Maart 1778, dat hij met één of met allebei mag komen, net zooals hij wil, indien hij maar gauw komt. En hierop schrijft Josef Gaspard weer terug — de brief is van 24 Juni — dat zijn vrouw het jongste kind niet wil laten gaan en dat hij wel met het oudste zou komen, indien hij geld voor de reis had!

Voordat deze brief te Parijs ontvangen is, heeft de markies De Beauharnais alweer geschreven op „spoedzending” aan te dringen en in dezen brief heeft hij een volmacht ingesloten, om op Martinique het huwelijk alvast af te kondigen. Op deze volmacht is de naam der bruid opengelaten: de aanstaande schoonvader heeft blijkbaar geen voorkeur meer.

Maar mijnheer Tascher de la Pagerie komt nog niet: men is in volen oorlog, de Engelschen bedreigen weer de koloniën en de Fransche schepen loopen gevaar. Doch voor mevrouw Re-

naudin gelden deze redenen niet en als een noodkreet klinkt het in haar brief van 24 November 1778: „Kom in alle geval; riskeer alles; de familie van De Beauharnais is er tegen!”

Toch zou het nog bijna een jaar duren, eer Josef Gaspard met Joséphine in Frankrijk komt. Den 20^{en} October 1779 arriveert hij, doodziek van de reis, te Brest, waar zijn dochter hem in een logement verpleegt. Dadelijk gaan mevrouw Renaudin en de jonge Alexander hem opzoeken. Het is de eerste ontmoeting tusschen de beide verloofden, want verloofd zijn ze al: Josef Gaspard heeft gebruik gemaakt van de volmacht van den markies en acht maanden geleden het aanstaande huwelijk in de kerk van Martinique laten afkondigen.

Erg enthousiast schijnt de bruidegom over zijn „uitverkorene” niet te zijn. Er is tenminste een briefje van hem aan zijn vader bekend, den avond na de kennismaking geschreven. En daarin geeft hij zijn opinie aldus weer: „Mejuffrouw de la Pagerie zal u misschien minder mooi lijken dan u verwacht, maar ik geloof u te kunnen verzekeren, dat de zachtheid van haar karakter alles overtreft, wat men er u van heeft kunnen vertellen!”

Aldus de uiting van een negentienjarig gemoed, dat pas het genot van den eersten kus zijner verloofde gesmaakt heeft!

Den 13^{en} December vindt de huwelijksplechtigheid plaats.

Is het te verwonderen, dat het huwelijk, door de bazige tante gesloten, ongelukkig was? Zeker niet. Daarover hopen we in een volgende schets te schrijven.

Zutphen.

A. C. JAGER.

OP DEN DOODEN ADONIS.

Toegeschreven aan Theokritos. 1)

Toen Cytheree 2) Adonis
Gedood zag nederliggen,
Zijn haar verward-bestoven,
Zijn wangen vaal en bloedloos,
Beval zij haar Erogen
Het zwijn tot haar te brengen 3).
En zij, terstond al vliegend
Het heele woud doorzoekend,
Ontdekten 't gruwlijk monster
En boeiden 't in hun kluisers.
En de een, 't een strop omsnoerend,
Trok sleurend den gevang'ne,
En de ander dreef van achter,
Hem slaande met zijn boogje.
Maar 't beest liep gansch bedremmeld,
Was bang voor Cytherea.
Toen zei hem Aphrodite:
„Jou slechtste van de beesten,
Heb jij die dij getroffen?
Heb jij mijn man geslagen?”
Ten antwoord sprak het beest toen:
„Ik zweer u, Cytherea,
Bij u, en bij uw man ook,
Bij deze mijne boeien,
Bij deze mijne jagers,
Dien schoonen man van u, ach,
Ik wilde hem niet treffen;
Maar toen 'k zijn beeld aanschouwde,
Kon 'k niet de hitte dragen,
'k Was razend van verlangen
Zijn bloote dij te kussen: 4)
Zoo deerde hem mijn slagtang.
Neem deze nu, o Cypris, 5)
Straf deze, snijd ze aan stukken,
(Wat draag 'k ze tot mijn nadeel?)
De zoo verliefde tanden!
En zijn ze u niet voldoende,
Dan ook nog deze lippen!
Waarom toch durfde ik kussen?”
En Cypris voelde meelij,
En zei tot haar Erogen
De boeien hem te slaken.
Sinds dien tijd liep hij mede,
Ging niet meer naar zijn wouden,
En naar het vuur toe schrijdend,
Verbrandde hij zijn liefde.

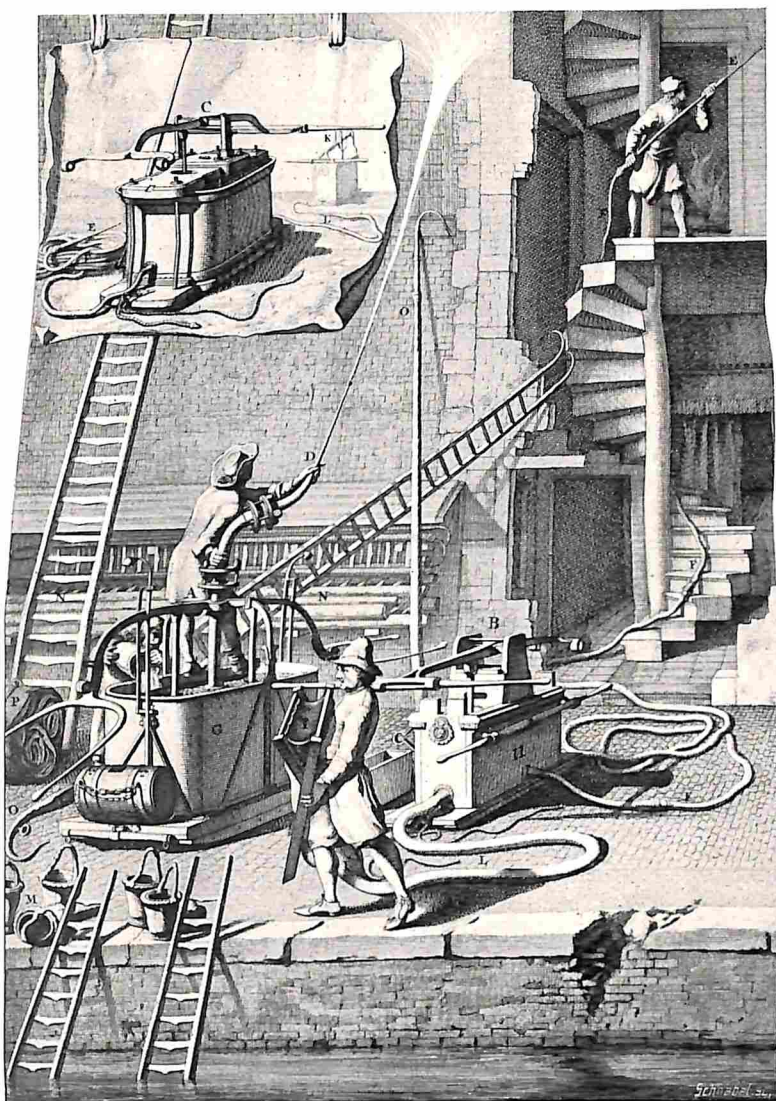
EDWARD B. KOSTER.

1) Grieksche dichter van herderszangen e. a. tafereelen uit het land-leven, leefde in het midden van de 3de eeuw v. Chr. Enkele van zijn Idyllen werden door mij vertaald in mijn Verz. Gedichten (o.a. „De verliefde Cycloop”) en in mijn Adrastus e. a. Ged. gaf ik zijn „Adonisfeest” in onze taal. — 2) Aphrodite (Venus) Cytherea, zoo genoemd naar het eiland Cythera (Cerigo) waar zij het eerst de aarde had betreden. — 3) Adonis was door een wild zwijn gedood. — 4) Vergelijk Shakespeare „Venus and Adonis”:

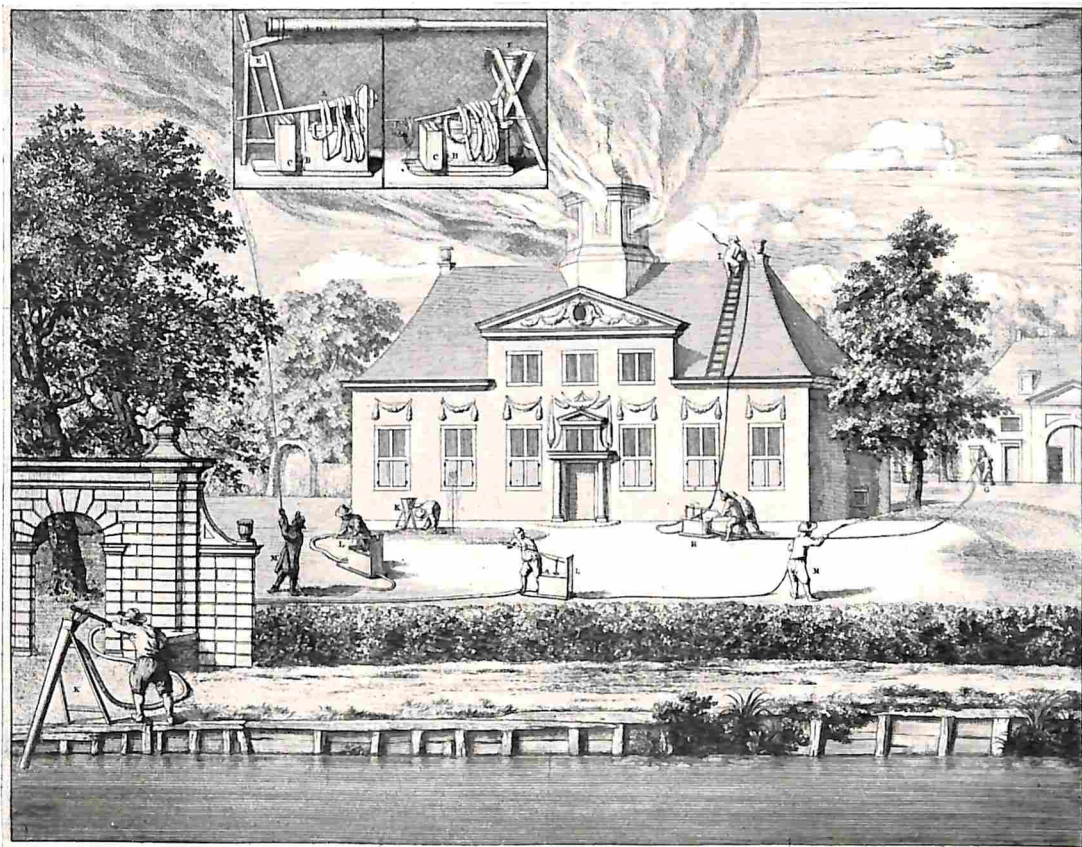
’T is true, ’t is true: thus was Adonis slain.
He ran upon the boar with his sharp spear.
Who did not whet his teeth at him again
But by a kiss thought to persuade him there;
And nuzzling in his flank, the loving swine,
Sheath’d, unaware, the tusk in his soft groin.

5) Zoo werd Aphrodite genoemd naar ’t eiland Cyprus, waar zij bij uitsteking werd vereerd.

JAN VAN DER HEYDEN. 1712-28 Maart-1912

REPRODUCTIE NAAR EEN PLAAT UIT HET SPUYTBOEK
waarop de oudere brandspuit van Duitsch maaksel, vergeleken is met de kleinere
slangbrandspuit, in 1670 door de Van der Heydens uitgevonden.

Afbeelding der kleine Grootgevoerde Slang brand-en Tuin Spuytes
dienstig en geschikt tot bestrijding van branden in huizen en in de
buitenplaatsen, Plantagen, en d'geboente te bereyden. Uitgegeven
den en te bekomen by Jan van der Velde, en Jan van der Heyden
de Jonge. Generaale Drukmeesters der stad Amsterdam.

Figure des Petites Pompes à Doyaux, appropriées pour les Maisons
de Campagne, tant pour y servir contre les Embraiments, que
pour arroses les Jardins, les Plantes et les Arbres. Invention et
publiée avec Privilege par Jan van der Heyden le Pere et le Fils.
Intendants généraux des Ecuries à Amsterdam.

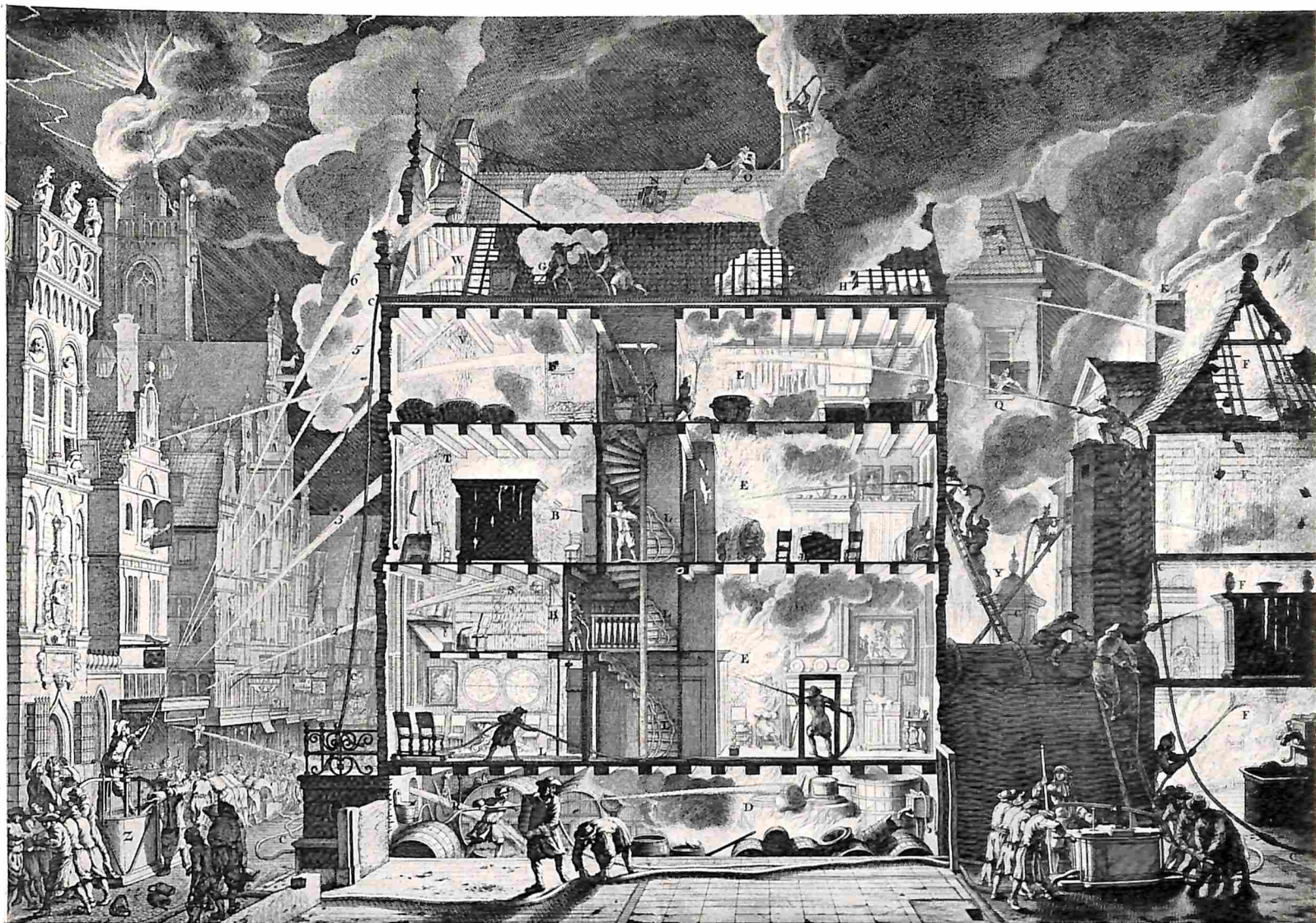
ZELDZAME RECLAMEPRENT VOOR DE FABRIEK DER VAN DER HEYDEN'S.

TER gelegenheid van zijn 200-sten sterfdag zal Jan van der Heyden te Amsterdam worden herdacht. Wij wenschen dat huldebetoon in te leiden met eenige bijzonderheden over dezen veelzijdigen man, bij het groote publiek wellicht het meest bekend als uitvinder van de straatlantaarns en de slangbrandspuiten, maar in de geheele kunstwereld steeds meer gewaardeerd als een der grootste schilders uit het land van Rembrandt. Terecht draagt Amsterdam, de stad waar hij meer dan een halve eeuw woonde en werkte, de grootten roem op hem, maar hij was toch niet als Breero „Amsterdammer”. Jan van der Heyden werd geboren te Gorinchem in 1637. Waarschijnlijk ten gevolge van den dood zijns vaders, verhuisde hij met zijne moeder en zijn drie broeders Goris, Cornelis en Nicolaas naar Amsterdam. Hier huwde hij 4 Juni 1661 met Sara ter Hiel van Utrecht, en hier werden achtereenvolgens zijn drie kinderen geboren, een meisje en twee jongens, waarvan de oudste als Jan van der Heyden de Jonge het meest bekend is gebleven.

Toen hij in het huwelijk trad had hij zich nog uitsluitend gewijd aan de schilderkunst, waartoe hij in zijn geboortestad naar men wil het eerste onderricht kreeg van een eenvoudig glasschrijver. Wel moet hij een gelukkigen aanleg hebben gehad, dat hij, feitelijk zelfstandig, zich kon ontwikkelen tot een zoo groot kunstenaar. De prachtige stadsgezichten, hoogste uitingen van zijn talent, ze hebben voor het meerendeel ons land reeds lang verlaten. Men moge dit betreuen, maar zij hebben zijn roem verbreid over de wereld. Om Van der Heyden ten volle te waardeeren moet men ze bewonderen in de Hermitage te St. Petersburg, in het Louvre, in verschillende Engelsche collecties, te Dresden, te München, te Florence en elders. Voor ons land zijn echter behouden gebleven: in het Rijksmuseum het fraaie gezicht op den Dam en de zoogenaamde Martelaarsgracht; in de collectie Six een onvergelykelijk gezicht op het Oude Delft met den scheeven toren en het Gemeenlandshuis; in „Boymans” een kloosterruïne; in het Mauritshuis een gezicht te Dusseldorf. Volgens een algemeen verbreide bewering zou Van der Heyden dikwijls de medewerking van anderen hebben aanvaard voor de stoffeering van zijn stadsgezichten. Hunne meerderheid als figuurschilders erkennende, — zoo heet het, — zouden zijn vriend Adriaen van de Velde, na diens dood in 1672 Eglon van der Neer of Lingelbach, de stoffage op zijn stukken hebben aangebracht. Volgens de nieuwste opvatting is dit niets dan legende, gevolg vermoedelijk van speculatieve verzinsels van 18e-eeuwsche kunsthandelaars die daarmede de stukken interessanter poogden te maken. Van der Heyden heeft prachtige figuurtjes geteekend (men zie maar zijn fraaie spuitgasten in het Prentenkabinet) en op eenige zijner schilderijen zijn de poppetjes stellig van hemzelf. Er schijnt dus werkelijk geen reden waarom hij zulk een belangrijk onderdeel als de stoffeering aan anderen zou hebben overgelaten, vooral niet aan Adriaen van de Velde, die in de eerste plaats een landschap- en veeschilder was.

Als architectuurschilder onderscheidde Van der Heyden zich door een groote uitvoerigheid, een zoo nauwlettende verzorging van de details, dat men van de gebouwen soms letterlijk de steentjes kan tellen. Maar daarbij is het nooit peuterwerk geworden, zoodat het tafereel in de heldere zuiverheid der onderdeelen in zijn geheel het kenmerk draagt van waarheid, terwijl het altijd is gedrenkt in een pure atmosfeer en overstraald door een heerlijk licht. Naast het stadsgezicht, waarbij Amsterdam wel buitengewoon is bevoorrecht, heeft Van der Heyden ook met groot talent het stilleven beoefend. Het moge waar zijn, dat zijn drukke bezigheden als stedelijk ambtenaar hem op lateren leeftijd minder tijd lieten, toch heeft hij de schilderkunst nooit opgegeven, zelfs niet in hoogen ouderdom. Het bewijs wordt hierbij geleverd door de reproductie van het bijzonder fraaie stilleven, eigendom van den Heer C. G. 't Hooft, hetwelk duidelijk is gesigneerd: „J. v. d. Heyden, oud 74 jaar”, waaruit volgt dat hij het schilderde één jaar voor zijn dood. Wellicht dus zijn allerlaatste werk.

Met dit weinige is den grooten schilder Jan van der Heyden zeker onvoldoende recht gedaan. Hij moet een buitengewone gave van opmerking en kunstvaardigheid hebben bezeten om te kunnen uitmunten op zoo verschillend gebied. Hij was, om het woord van Hooft, doch in anderen zin te bezigen, een „vernunfteling”, een scherpzinnige geest die een zeer ontwikkeld kunstgevoel vereenigde met een groote mate van praktischen zin, iemand die de gaven van een

REPRODUCTIE NAAR EEN PLAAT UIT HET SPUYTBOEK,

waarbij alleen links spuiten van het oude model, overal elders de slangbrandspuiten in werking zijn.

poëtisch schilder paarde aan die van een scheppend ingenieur. Hij was een artiest maar ook een goed burger, die zijn vernuft dienstbaar maakte aan het algemeen belang.

Vooreerst bedacht hij een verbetering van de hoogst gebrekkige straatverlichting zijner dagen. Nergens gaf die meer ongerief dan te Amsterdam, een stad welke, — naar een tijdgenoot, de stadshistoriëschrijver Caspar Commelin, op zijn gemoedelijke manier opmerkt, — „immers voorzien is van veel Wateren, Burgwallen en Graffen door deselve lopende, waar door bij donkere en nare Nachten, gemelte Graffen en Straten niet zonder becommeninge zijn te bewandelen, waar door menig ongeluk met in 't water vallen en verdrinken van menschen komt te gebeuren". Men deed het mogelijke door te gelasten dat de nachtwachts met lantaarns moesten loopen. Ook was hier en daar op een brug of midden in een straat een enkel lantaantje gezet. In de oudere keuren was voorgeschreven, dat de tappers ten minste tot tien uur 's avonds hun voorhuizen moesten verlichten en dat ieder twaalfde huis een licht moest uithangen. Maar de burgerij hield zich niet aan dergelijke voorschriften en zoo lag in dien goeden ouden tijd, als de maan niet verkoos te schijnen, heel het waterrijk Amsterdam in een Egyptische duisternis, alleen hier en daar verlicht met eenige gebrekkige oliepitjes, die de rol vervulden van de spreekwoordelijke gloeiende spijkers. Geen wonder, dat onze voorvaderen hier ter stede bij dichten mist met geen stok de deur waren uit te krijgen, want dan liep ieder zeer zeker levensgevaar.

Het is een werkelijke verdienste geweest van Jan van der Heyden, dat hij in dezen toestand groote verbetering heeft gebracht. Te Haarlem wordt nog het merkwaardig handschrift bewaard waarin hij, met de keurige nauwkeurigheid die hem eigen was, de uitvinding heeft beschreven en met een groot aantal fraaie detailteekeningen verduidelijkt. Dat curieuse manuscript (aangevuld als het ware door een dergelijk document op het Stedelijk Archief te Amsterdam), draagt den aardigen titel: „Het licht der Lamp-Lantâren, ontstoken door Jan van der Heiden, Inventeur derselve en generale Opzigter der Stads Lantarens van Amsterdam".

Het moge ons een beetje vreemd lijken, toch was het een werkelijke uitvinding. Zeker, er was hier en daar wel een enkele straatlantaarn, maar de lamp walmde voortdurend en alles glom en droop van de olie, zoodat er zich onder den paal heele plasjes vormden op de straat. De lantaarnopstekers, — schrijft Van der Heyden zelf, — raasden tegen de lampenmakers en deze zochten altijd naar lekkage, maar vonden ze niet en dan beweerden ze dat de opstekers zoo met de olie knoeiden. Zoo gaf de een de schuld aan den ander en niemand begreep waar het haperde, totdat Jan van der Heyden er eindelijk achter kwam.

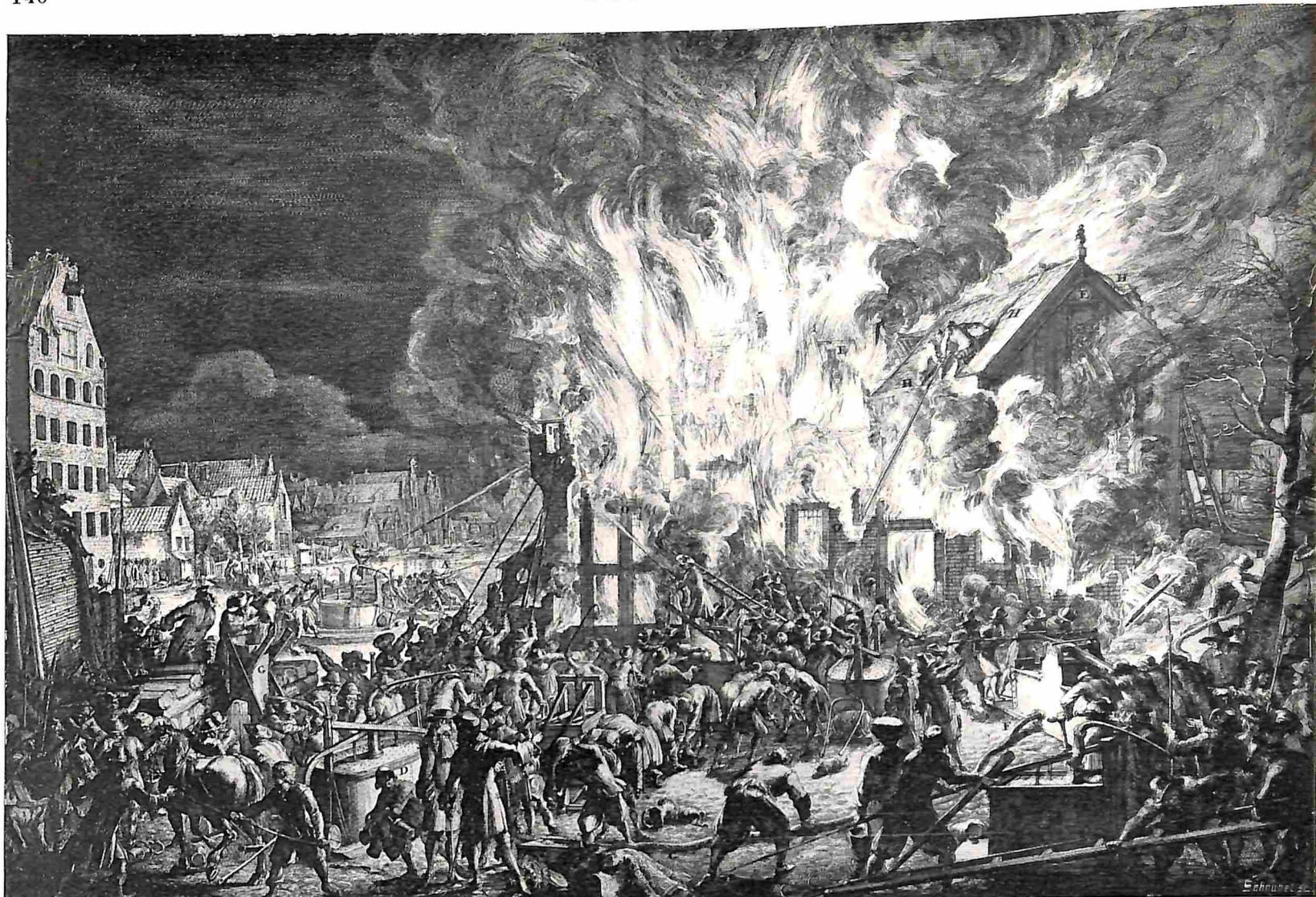
Zijn tijd, ver vooruit, gaf hij zich rekenschap van de eischen van ventilatie en van de uitzetting door warmte. In het jaar 1668 leverde hij een compleet plan voor de oprichting van nieuwe straatlantaarns door de heele stad, op onderlinge afstanden van 125 voet, en hij had de groote voldoening, niet alleen dat dit geheele stelsel door de wijze Vroedschap onveranderd werd goedgekeurd, maar dat hijzelf tot eerste generale opzichter daarover werd aangesteld.

We hebben het niet nodig geacht, deze vinding van Van der Heyden met afbeeldingen te verduidelijken, omdat we mogen verwijzen naar een geïllustreerd artikel over hetzelfde onderwerp, nog kort geleden in „Buiten" verschenen. (5e Jaargang, Nr. 44, 4 Nov. 1911, blz. 524). Dit naar aanleiding van het nieuwe werk over „De geschiedenis der verlichting van Amsterdam", door G. P. Zahn Jr. (Scheltema & Holkema's Boekhandel, Amsterdam).

Men achte deze uitvinding niet gering. Omstreeks 1670 zijn de straatlantaarns van Jan van der Heyden te Amsterdam in gebruik gekomen en de heele wereld heeft ze nagemaakt. Eerst omstreeks 1840 werden ze vervangen door de zoogenaamde „réverbères", — benaming die nog in Frankrijk voortleeft, — waarna deze op hun beurt moesten plaats maken voor de gaslantaarns. Wat niet wegneemt dat men op afgelegen plaatsen de lantaarns van Van der Heyden nog op den huidigen dag kan vinden, zij het dan dat de voorvaderlijke patentolie door de wat meer moderne petroleum is vervangen.

Merkwaardiger nog en van veel grooter algemeen nut is de uitvinding door welke Jan van der Heyden algemeen bekend is geworden en die hijzelf heeft beschreven in een fraai plaatwerk, waarvan de volledige titel luidt: „Beschrijving der nieuwlyks uitgevonden en geotroyeerde Slang-Brand-Spuiten, en haar wyze van Brand-blussen, tegenwoordig binnen Amsterdam in gebruik zijnde. Behelzende wyders aanwyzing van 't verschil tusschen haare werking, en die van d'oude Blus-gereedschappen en Spuiten; so uit de Werktuigen zelve, als uit de blussing der Branden, welke binnen deeze Stad, onder 't gebruik van beyde, zyn voorgevallen. Door der zelve Inventeur Jan van der Heiden en Jan van der Heiden de Jonge, Generaale Brandmeesters der Stad Amsterdam".

Dit is het vermaarde „Spuytboek", waarvan de eerste druk is verschenen in 1690 toen de uitvinding reeds een 20 jaar oud was en het geheele brandwezen op den nieuwen voet volgens de plannen van Van der Heyden was ingericht. Het is als plaatwerk bijzonder gezocht om de mooie stadsgezichten met de uiterst correct geëtste oud-Hollandsche huizen. Voor een deel zijn zij gehéél van hemzelf, voor een ander deel uitgevoerd door bekende plaatsnijders als Romein de Hooghe, naar Van der Heyden's teekeningen. Voor de illustratie van dit artikel een keus doende

GROOTE BRAND IN DE ADMIRALITEITS OUDE LIJNBANEN, 12 JANUARI 1673.

Bijna overal zijn de oude spuiten, hier voor de laatste maal, rechts een echte slangbrandspuit van Jan Van der Heyden hier voor het eerst in werking. Hij zelf staat op den voorgrond, links van het midden met zijn brandmeestersstaf, in gesprek met twee heeren. (Ets van Romein de Hooghe uit het Spuytboek).

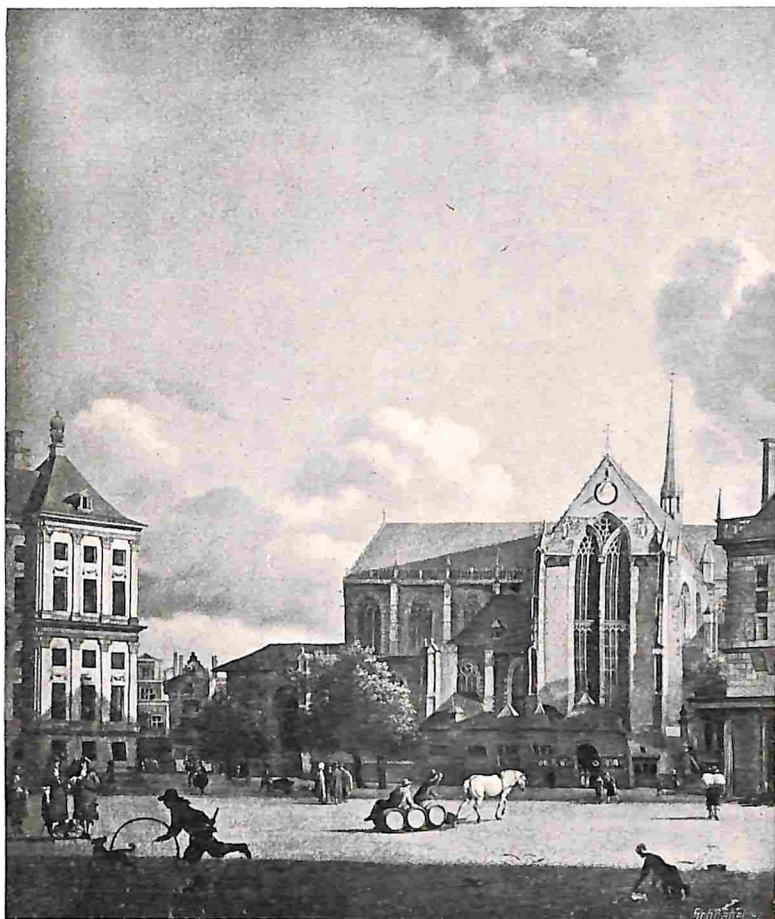
uit de vele platen in het „Spuytboek”, hebben wij de voorkeur gegeven aan die afbeeldingen welke duidelijk vertoonen hoe gebrekkelijk het brandblusschen in den ouden tijd in zijn werk ging, maar hoeveel beter na de uitvinding van de slangbrandspuiten.

Om te begrijpen hoe hulpeloos het in de dagen van olim bij een brand toeging, heeft men maar inzage te nemen van de oude

keuren en verordeningen. Wel was reeds sedert 1521 verboden andere dan steenen huizen te bouwen, maar het heeft nog heel lang geduurd voor alle houten woningen waren vervangen. Brand bleef voor de heele burgerij een schrikbeeld bij nacht en dag. Toch deed de stadsregeering het mogelijke om het brandgevaar zooveel mogelijk te beperken. Zoo werden b.v. alle bedrijven en werkplaatsen waarin vuur een hoofdvereischte was, uit de eigenlijke stad verbannen. De bebouwde kom binnen de wallen werd in vijf brandwijken verdeeld, in elk waarvan een huisje met emmers was opgericht. In iedere wijk was een brandmeester aangesteld, die in geval van brand volk mocht pressen en die overigens moest zorgen voor het naleven van de bestaande verordeningen op het bouwen. Buiten hun eigenlijke taak deden de brandmeesters dus ook dienst als bouwpolitie.

Als er nu in een huis brand uitbrak waren de bewoners, — het idee dat dit in de keuren was voorgeschreven! — op straffe van zware boete verplicht naar buiten te loopen en luidkeels „brand!” te roepen. Zoodra dit gerucht ten stadhuize was vernomen, liet de waker op den toren de brandklok kleppen en gaf daarmee het sein tot een algemeenen opstand. Ieder burger moest met zijn brandblusmiddelen, met ketels, ladders en troggen, naar de plaats des onheils hollen. Zijn wapens moest hij vooral thuis laten, want anders zouden er, bij de onvermijdelijke vechtpartijen, maar extra ongelukken komen. Alleen mocht hij zijn ketelhoed of helm op het hoofd zetten want dit kon hem — zoo oordeelde de vaderlijke magistraat, — beschutten tegen brandwonden. De timmerlui moesten komen met hun brandbijlen om te kappen en om te hakken wat de brandmeesters noodig oordeelden. In zoo'n geval kregen de eigenaars van de beschadigde huizen schadevergoeding voor hetgeen werd vernield. Die van de verbrande huizen kregen echter geen schadeloosstelling. Die hadden maar moeten oppassen dat er geen brand kwam!

Het voornaamste hulpmiddel bestond in de brandemmers. Eerst waren dat plumpe ijzeren bakken, zwaar om te hanteeren, later kwamen de leeren emmers, die in België schijnen uitgevonden te zijn. Ze waren veel lichter en veroorzaakten niet zooveel ongelukken. Als er nu een huis in brand stond, werden er ladders tegenop gezet en daarop klommen in een rij een aantal mannen die van onder op de volle emmers van elkaar overnamen, waarna zich het best warmde, — ze een voor een in de vlammen uitgooide. Beneden vormden de burgers bij iedere ladder een dubbele rij, waarvan de eene de volle emmers van hand tot hand deed gaan, en de andere de leeg weer naar de put of de gracht terugvoerde. Dit blusschen met emmers ging heel lastig en was voor de blusschers begrijpelijkerwijze hoogst gevaarlijk. Door het voortdurend

DE DAM, SCHILDERIJ VAN JAN VAN DER HEYDEN.

In het Rijksmuseum, nagelaten door Mr. J. F. van Lennep in 1893 aan de stad Amsterdam.

overreiken bleef er in de emmers maar weinig water en ze konden ook niet anders dan tegen de buitenmuren men zooveel mogelijk de naburige huizen te beschermen. Iedere brand in dien goeden ouden tijd ging altijd gepaard met een vreeselijke herrie. Zij die er niet rechtstreeks door gedeerd werden, beschouwden het liefst als een pretje. Er werd gedrongen, gestoeid en gevochten en dan waren er altijd gauwdieven die onder den schijn van het een of ander te redden, van de algemeene verwarring gebruik maakten om hun slag te slaan. In het bijzonder hadden deze heeren het ook op de emmers gemunt, want na iederen brand moest de stad er weer nieuwe laten maken. Het rumoer en de ongeregelheden die het blusschingswerk belemmerden werden hoe langer hoe erger, zoodat men bij herhaling ziet voorgeschreven dat vrouwen en kinderen thuis moesten blijven.

Bij verloop van tijd werden de bepalingen verscherpt en de brandmeesters kregen steeds grooter bevoegdheid. Als teeken van hun waardigheid voerden ze een langen, roodgeverfden stok met het stadswapen. In het midden van de 17e eeuw werkten zij samen met de schutterij, zoodat bij iederen brand de schutters als rustbewaarders optraden. Intusschen bleven de blusmiddelen steeds in denzelfden treurigen staat. Gebouwen die eenmaal door het vuur waren aangetast, konden in de meeste gevallen als reddeloos verloren worden beschouwd. In vromen zin erkende het voorgeslacht dan ook steeds, dat het beteugelen van een brand meer aan hulp van hooger hand dan aan de toegeschoten hulp te danken was geweest. „Men bluscht geen vier, zoo God ons niet beschermt”, — schreef Vondel in zijn gedicht op den grooten brand van de Nieuwe Kerk in het jaar 1645. Bij zulke hooge gebouwen was dan ook aan geen blusschen te denken, want geen ladder reikte zoo hoog. Zelfs toen was nog van geen spuiten sprake en eerst na den grooten brand, die in 1652 het oude Stadhuis in de asch legde, heeft de stadsregering een soort van spuiten aangeschaft, die in Duitschland reeds bestonden. Zij staan op naam van zekeren Hausch te Neurenberg. De eerste schijnt in het jaar 1654 in het vuur te zijn gebracht. Van lieverlede werden er 58 aangekocht, die te samen niet minder dan f 58.000 kostten. Het verdere materiaal bestond toen uit 12.000 -emmers, 584 -ladders, 200 -haken en 42 brandzeilen.

Men had zich van die spuiten veel voorgesteld, maar bij iederen brand bleek duidelijk, dat ze niet aan de verwachtingen beantwoordden. Het waren ontzaglijk logge en zware toestellen die op de in Amsterdam gebruikelijke manier, van wege de vele en hooge bruggen, geen wielen hadden, maar als sleden door paarden werden voortgezeuld. Als ze na veel tijdsverlies bij den brand aankwamen, werd de bak van de spuit met water gevuld, waartoe de volle emmers van hand tot hand gaande, van den waterkant werden aangevoerd en dan in dien bak geleegd. De eigenlijke spuit bestond uit een zeer zware, eenigszins gebogen straalpijp van koper, die direkt op den bak aansloot. Vlak voor het brandende huis staande, kon dus de pijpvoeder een straal tegen den gevel opspuiten, maar zelden in den eigenlijken haard van het vuur.

In het „Spuytboek” geeft Jan van der Heyden de uitvoerige beschrijving van een aantal geweldige branden te Amsterdam in de jaren 1670, '71, en '72, met een gedetailleerde opgaaf van de schade die zij veroorzaakten. Men ziet daarbij een bedrag van f 195.000 opgegeven voor een brand in een suikerbakkerij op de Lauriergracht en van f 382.000 voor dien van de beroemde boek- en plaatdrukkerij van Blaeu bij de Nieuwe Kerk. (Een klein straatje heet daar nog altijd Blaeu's Erf). De gezamenlijke schade over die drie jaren bedroeg niet minder dan f 1.024.130. of gemiddeld per jaar f 341.376.

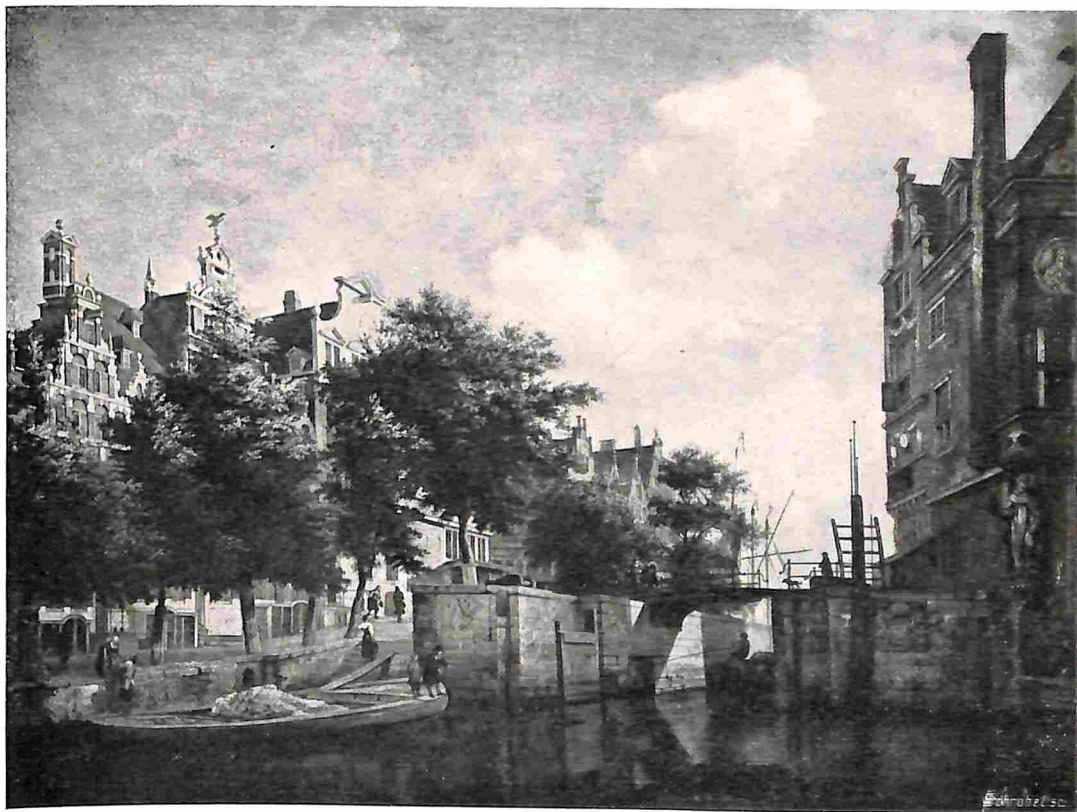
In deze jaren was Jan van der Heyden samen met zijn broer Nicolaas reeds ijverig bezig met het construeeren van een verbeterde brandspuit. Aan den bak bevestigden zij lange buigbare buizen van zeildoek, die als ware slangen overal konden worden heengeleid. De brandspuit zelf was voorzien van een zuig- en een perspomp die het water opstuwde, benevens een afzonderlijke zuigpomp of „aanjager”. Hierdoor was dus het groote voordeel verkregen dat er geen lange rij van mannen meer noodig was om het water uit de gracht te scheppen, de brandemmers van hand tot hand te doen gaan om ze in den bak van de spuit

STILLEVEN DOOR JAN VAN DER HEYDEN, VAN 1711.

In het bezit van den heer C. G. 't Hooft.

te leegen en daarna de ledige emmers weer naar de waterscheppers te doen terugkeeren. Nu was de geheele bediening van de spuit tot een klein aantal mannen teruggebracht. Er kwam nog bij, dat de nieuwe spuiten in vergelijking met de oude zoo licht waren, dat er geen paarden meer bij te pas kwamen en ze door menschen konden worden voortgetrokken. Door de zeer verbeterde inrichting kreeg men een constanten straal, die van nabij direct op het hart van den brand kon worden gericht. De spuitvoerders konden zelfs in de huizen doordringen, door kleine deurtjes, door gangen en langs trappen, want de lange slangen kronkelden immers overal doorheen. Nu konden zelfs de oude ladders, haken, zeilen en emmers meerendeels als onnoodigen rommel worden opgeruimd.

DE ZOOGENAAMDE MARTELAARSGRACHT.

Schilderij van Jan van der Heyden. In het Rijksmuseum, afkomstig uit het kabinet Van Heteren, 1809.

Het leek alles zoo mooi en vernuftig dat de Van der Heyden's den steun verwierven van de Vroedschap, met de vergunning om de deugdelijkheid van hun vinding te bewijzen. Op 25 Maart 1672 gaven zij een eerste proef bij een fellen brand, in het huis van een „speelkaartenmaaker” bij den Regulierstoren, en hoewel de spuit die zij toen gebruikten nog halfslachtig was, een van het oude model, maar verbouwd volgens hun nieuw systeem, brachten zij spoedig den brand tot staan. Dat heele jaar werkten zij verder en in den aanvang van het volgende traden ze op met een echte slangbrandspuit. Dat gebeurde op den 12^{en} Januari 1673, voor het heele brandwezen een historische dag. In de oude lijnbanen van de Admiraliteit, in de buurt van het tegenwoordige J. D. Meyerplein (sedert 1655 waren er reeds andere lijnbanen op Oostenburg), was een felle brand uitgebroken, te gevaarlijker omdat de magazijnen daar vol zaten met scheepsgereedschap en uit den aard extra brandbaar materiaal, bestemd voor de branders van 's lands vloot, als krullen, riet, zwavel, harpuit en dergelijke stoffen meer. Zoo woedde deze brand reeds geweldig toen van alle kant de oude spuiten werden aangevoerd, zoowel te water

als te land. De Van der Heyden's stuurden om hun eigen spuit, die heel aan den anderen kant van de stad, bij de Westerkerk, werd bewaard. De sleeper vergistte zich en bracht er een van het oude model mee, zoodat hij maar weer terug moest. Toen nu de goede spuit, na enorm tijdverlies, eindelijk op het terrein arriveerde, was het St. Anthoniesplein gelijk het nog heette, geheel door de oude spuiten met al hun gewonen rompslomp bezet. De menschen waren volstrekt niet geneigd om plaats te maken, want met al die nieuwigheid was het toch maar gekheid. Van der Heyden moet zich hebben verbeten van ergernis en ongeduld. Ten slotte stonden er nog eenige hooge loodsen in lichtlaaie, maar de oude spuiten konden die met hun korte straalpijpen toch niet bereiken. Men liet ze maar branden want was er niets meer aan te doen.... Nu nam Van der Heyden zijn kans waar. De slangbrandspuit werd opgesteld, de lange slang over de puinhoopen heen tot boven op de daken geleid, en zoo gebeurde het dat wat nog brandde, werd gebluscht en de loodsen behouden bleven. Het was niet minder dan een wonder! De gesmade nieuwe vinding had haar deugdelijkheid zoo overtuigend bewezen, dat van toen af de oude spuiten geheel in discrediet kwamen en alles werd gedaan om ze zoo spoedig mogelijk door die van Van der Heyden te vervangen.

Op de curieuse plaat uit het Spuytboek, hierbij afgebeeld, heeft Romein de Hooghe het heele geval duidelijk voorgesteld en daarbij heeft hij niet verzuimd Jan van der Heyden in eigen persoon te vertoonen, staande op den voorgrond met zijn bâton de maréchal, den langen brandmeestersstaf in de hand, en in gesprek met twee hoge heeren, waarschijnlijk Raden ter Admiraliteit.

In 1677, toen er reeds 50 nieuwe spuiten waren en nog 15 nieuwe werden bijbesteld, vroegen en verkregen de gebroeders voor 25 jaar octrooi op hun uitvinding van de Staten Generaal, de verschillende Provinciale Staten en van de Stad Amsterdam. Sedert 21 September van dat jaar konden ze dan ook den titel voeren van geotrooieerde brandspuitmakers. Dit blijkt een thans zeer zeldzaam geworden „Bericht wegens de Nieuw-geinventeerde en geotrooieerde Slang-Brandspuit, uitgevonden door Jan en Nicolaas van der Heyden te Amsterdam, gedrukt voor d'Auteurs by Jan Rieuwerts, boekverkooper en Ordinaris Drucker derzelver stede, 1677”. Dit was de voorlooper van het veel uitvoeriger Spuytboek van 1690.

Bij de bovenbedoelde vergelijkende statistiek geeft Jan van der Heyden ook een opgaaf van de branden, 39 in het geheel, tusschen de jaren 1682 en '86, toen al de oude spuiten waren opgeruimd en door de nieuwe vervangen. De gezamenlijke schade

bedroeg toen f 18,353 of f 3670 per jaar. In de jaren 1670 tot en met '72 was het gemiddelde, gelijk wij hebben gezien f 341.376. Dus wel een enorm verschil! Het is duidelijk dat Jan van der Heyden, — wat hij bij de invoering juist noodig had, — als brandblusser bijzonder gelukkige tijden heeft doorgemaakt, want in later tijd zijn er wel jaren gekomen dat de schade het honderdvoudige beliep van het gemiddelde dat hij becijferde. Mogelijk, zal men zeggen, dat hij even ervaren was in „l'art de grouper les chiffres” als in het brandspuitmaken en in andere dingen, in ieder geval staat het vast dat zijn fabrikaat — beste bewijs voor de deugdelijkheid, — overal in de wereld werd nagevolgd. Meer dan eens hebben de Van der Heyden's processen gevoerd tegen menschen die hun spuiten brutaal hadden nagemaakt. Dat ging nog hier te lande, maar tegen het buitenland konden ze niet op en zoo werd hun uitvinding door Engelschen gestolen, die daarbij zelfs in een reclameboek de teekeningen uit het Spuytboek volmaakt imiteerden. Toch kregen de Van der Heyden's bestellingen uit de heele wereld en het is bekend dat zij ook spuiten leverden aan de Oost-Indische Compagnie, die ze naar Indië liet overbrengen.

In het jaar 1698 heeft Jan van der Heyden de jonge de slangbrandspuit tot haar uiterste perfectie gebracht door het systeem van dubbele werking, waarbij de spuit het water uit de gracht opzooog en het tegelijk aan den anderen kant in de slangen perste zoodat nu de „aanjager” overbodig was geworden.

Na de complete invoering van de nieuwe spuiten waren de beide Van der Heyden's, vader en zoon, tot „Generale Brandmeesters” aangesteld en daarbij werd tegelijk onder hun leiding het heele brandwezen op den nieuwen leest geschoeid. Voor hun uitvinding hadden ze wel een premie gekregen van f 3000, maar herhaaldelijk hielden ze in adressen vol, dat daarmede hun onkosten nog maar voor de helft waren gedekt. Hun jaarwedde bedroeg niet meer dan f 315 te samen! Eerst in 1685 kreeg de vader dat bedrag alléén en de zoon f 1115 (ze hadden respectievelijk om f 600 en f 2000 gevraagd). Maar het is waar, dat Jan, de oude, als opzichter over de stadslantaarns f 2000 per jaar kreeg.

Jan woonde in 1677 nog op de Reguliersgracht in een huis genaamd „Haerlem” en Nicolaas (die tegelijk opzichter is geweest over de sluisen en waterwerken der gemeente) in het huis „de Rooze Galei” in de Nieuwe Teertuinen bij het Prinseneiland (thans nog door een fraaien gevelsteen aan te wijzen). Zeker is het dat ze ieder een magazijn hadden, waar een slangbrandspuit met al zijn toebehooren voor f 250 te koop was.

Omstreeks 1680 verplaatsten ze hun fabriek naar de Koestraat.

Op 27 April 1679 had Jan daar een erf met terrein gekocht, ter plaatse van de vroegere Oudezijds Groote School en hij bouwde er zijn woonhuis met de bijbehorende brandspuitfabriek. Daar is hij ook op 28 Maart 1712 overleden. Jan Junior overleed in 1726 en werd opgevolgd door zijn jongeren broeder Samuel. Toen ook deze in 1729 was gestorven, ging de fabriek evenals het ambt van generale brandmeester over in de familie Almenum.

Eigenaardig dat de fabriek en de zetel van het oudere brandwezen van Amsterdam feitelijk tot in de tweede helft van de 19e eeuw in datzelfde perceel in de Koestraat zijn gebleven.

Toen in 1868 jammer genoeg tot afbraak werd besloten, bevatte het nog in en uitwendig verschillende herinneringen aan de Van der Heyden's als bewoners en uitvinders. De zware koperen stoepleuningen droegen den vorm van slangen en in de pui was een gebeeldhouwde voorstelling, met toepasselijke allegorieën op de uitvinding, zoowel van de slangbrandspuit als van de straatlantaarns. Bovendien stonden in het huis zelf nog eenige spuiten enz. Na de sloping van het historische huis, hebben al die reliëken een blijvende plaats verkregen in een der kazernes van de brand-

weer, die in het jaar 1874 werd georganiseerd als een echte beroeps-brandweer. Bij de herdenking van haar 25-jarig bestaan, in 1899, is aan de uitvinding van de Van der Heyden's behoorlijk hulde gebracht, thans zal men het doen aan Jan van der Heyden zelf en aan zijn verdiensten op zoo verschillend gebied. Bij die aanstaande feestviering en ter gelegenheid van het plaatsen van een gedenksteen in den gevel van het schoolgebouw, staande op de plek waar hij meer dan 30 jaar van zijn leven heeft gewoond en gewerkt, zullen de gedenkwaardige overblijfselen uit de bedoelde kazerne op de Prinsengracht, tijdelijk naar de Koestraat worden overgebracht.

V.

DE JUNGFRAUTUNNEL BIJ JUNGFRAUJOCH.

DE snelle ontwikkeling van het spoorwegverkeer in de tweede helft der vorige eeuw en de daarmee gelijken tred houdende spoorweg-techniek, bracht mee, dat het oorspronkelijk arbeidsveld der locomotief zich op den duur niet tot de vlakke kon bepalen, maar weldra het terrein uitbreidde en zich ook van het gebergte meester maakte. Het spreekt van zelf, dat dit vraagstuk voornamelijk in de Alpen, niet lang onopgelost kon blijven.

Nauwelijks was in Amerika dan ook op den Mount Washington de eerste tandradspoorweg aangelegd of in 1871 volgde de opening van de Rigi-baan, die weer op haar beurt de voorlooper werd van zooveel andere. Het denkbeeld echter om midden in 't hooggebergte, in 't gebied van eeuwige sneeuw en ijs een baan aan te leggen, scheen zoo vermetel, dat men algemeen aan de uitvoerbaarheid ervan twijfelde. En toch heeft de moderne techniek zich door die onoverkomelijk geachte moeilijkheden weten heen te slaan en is er zoo in geslaagd op een onzer hoogste Alpen-gebergten een uiterst lastig probleem op schitterende wijze op te lossen. Nog zelden heeft een dergelijk kunstwerk gedurende den langen en moeitevollen arbeid, zoozeer de algemeene aandacht tot zich getrokken als de Jungfraubaan, waartoe de Zurich-sche bankier Guyez-Zeller het initiatief nam. Zij toch is de eenige spoorweg, die tot midden in de gletscherwereld voert!

Met begrijpelijke spanning werd daarom na een arbeid van vijftien jaren de doorboring van de tunnel op den Jungfrauoch ter hoogte van 3457 M. boven den zeespiegel, tegemoet gezien, welke gedenkwaardige gebeurtenis den 21 Februari j.l. des voormiddags te 6 ure, over de geheele wereld met blijdschap is begroet.

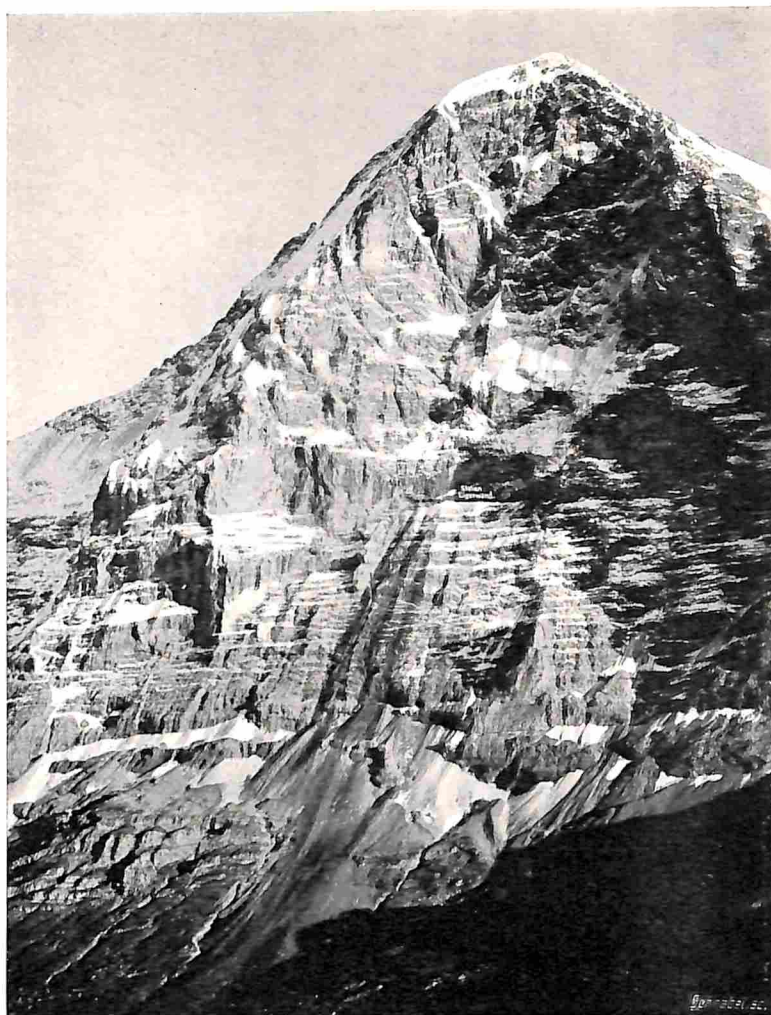
Een der meest indrukwekkende punten van 't wonderschoone Alpengebied is hiermede voor het reizend publiek ontsloten.

Gelijk als bekend verondersteld mag worden, begint de Jungfraubaan bij het 2064 M. hoog gelegen station „Kleine Scheidegg” van de Wengernalp-spoorweg. Het eerste baanvak is open en volgt de pashoogte ter lengte van 2 K. M. tot aan den rand van den Eigergletscher.

Van 't station Eigergletscher voert een electrische spoorweg met een helling van 25 % binnen de groote tunnel, die na een klim van bijna 2000 M. den top van de Jungfrau bereikt.

Het eerste tunnelstation ligt reeds 2868 M. boven de zee aan de bijna loodrechte noordelijke helling van den Eiger en draagt den naam van Eigerwand. Het is het eerste station, dat geheel in de rotsen is uitgehouwen. Zijn „overkapping” wordt door in de steenmassa uitgespaarde zuilen van 3.5 M. dikte geschraagd. Aan de noordzijde van die stationsruimte treft men drie hooge, 5½ M. breede vensteropeningen aan, die een verrukkelijk uitzicht op 't berglandschap vergunnen.

In een kromme lijn voert de baan van de noordelijke tot de zuid-oostelijke helling van den Eiger en bereikt het station „Eismeer” (3161 M.) dat in een grooten hal met een ruim uitzicht op het meest imposante bergpanorama, de hoogst gelegen restauratie der aarde herbergt. Door een groot portaal is het van 't verdere gedeelte van de tunnel afgesloten, en vlak daarachter ligt een groote zaal, waarin zich de machinerieën bevinden die voor 't boorwerk en de ventilatie noodig zijn. Nog verder treft men een uitloozingskanaal aan, waarlangs de uitgegraven materialen verwijderd worden. Vandaar gaat het tracé bijna 3 K.M. in rechte lijn met een stijging van slechts 6.3 % (adhaesie) onder den top van den Mönch door, omhoog. Door dit afvoerkanaal is de aanleg van 't nu volgende baanvak zoo vereenvoudigd en gemakkelijk gemaakt, dat de oplevering van de tunnel tot Jungfrauoch tegen den bepaalden tijd tegemoet gezien kan worden en 't derhalve mogelijk is het station voor 't aanstaande zomerseizoen reeds in gebruik te kunnen nemen. De laatste 500 M. voor 't Jungfrauoch is weer een tandradbaan met een helling van 25 %.

DE JUNGFRAUTUNNEL. DE „EIGER” (3974 M.) IN HET MIDDEN DER AFBEELDING „STATION EIGERMOND” (2868 M.).

Sedert 't einde van 1907, dus langer dan 4 jaren werd onafgebroken dag en nacht aan dit vak, dat een lengte heeft van 3.6 K.M., gewerkt. De arbeid was op deze hoogte dikwijls buitengewoon moeilijk en de rots zoo hard, dat dagelijks hoogstens 3—3½ M. tunnel kon uitgeboord worden en over het algemeen zoo vast van substantie, dat hier, in tegenstelling met de vroegere tunnelgedeelten, geen bemetseling van het gewelf noodig was.

Van uit genoemden zijgang heeft men een prachtig uitzicht en geeft in den aanblik van 't schijnbaar nabijliggende Jungfrauoch den reiziger een voorproefje van hetgeen hem zoo aanstonds aan 't station zelf, op nog veel ruimer schaal zal geboden worden.

Even voorbij dien zijgang begint de tunnel weder sterker te hellen en verkrijgt langzamerhand een stijging van 25 %, die zij tot het nieuwe station Jungfrauoch behoudt.

De duur van 't traject Eismeer-Jungfrauoch zal ondanks haar lengte slechts 18 minuten bedragen, daar op 't adhaesie-vak een snelheid van 18 K.M. veroorloofd is, terwijl op 't tandrad gedeelte daarentegen door 't Zwitsersche spoorwegdepartement slechts een maximum-snelheid van 8 K.M. toegestaan wordt.

DE JUNGFRAUTUNNEL. LUCHTDruk-BOORMACHINE, SYSTEEM INGERSOLL.

Het station Jungfrauoch ligt bij baankilometer 9.35 op een hoogte van 3457 M. boven den zeespiegel, zoodat we, sedert we het aanvangsstation „Kleine Scheidegg” verlaten hebben, reeds 1400 M. gestegen zijn. Evenals elders verbreedt zich de tunnel bij 't punt van aankomst tot een ruime perronhal. Doch in tegenstelling met het station „Eismeer” liggen hier de overige stations en restauratie-zalen niet binnen de inwendige ruimte van den berg, maar in een vrijstaand gebouw, welks bouwtrant met de omgeving van 't hooggebergte in overeenstemming is. Van de perronruimte binnen in den berg voert een 25 M. lange zijgalerij naar een wachtkamer, die aan vele honderden reizigers voldoende ruimte biedt en die in de grondverdieping van dat stationsgebouw gelegen is. Een verdieping hoger bevindt zich de groote ingerichte restauratie-zaal en daarboven weder de kamers voor reizigers, die vandaar uit het landschap bij maanlicht bewonderen kunnen.

Een ongeveer 100 M. lange galerij, die langzaam stijgt, verbindt het station met een vrijliggend rotterras, dat aan drie kanten steil afhelt en aan de vierde zijde in verbinding staat met het vlakke en uitgestrekte sneeuwplateau van den Jungfrauoch. Zonder dat men zich behoeft in te spannen of eenig gevaar te duchten is, kunnen op dit egale sneeuwveld de heerlijkste wandelingen gemaakt worden, terwijl er in 't hartje van den zomer ruimschoots gelegenheid bestaat tot uitoefening van alle mogelijke wintersport. Van 't stationsgebouw heeft men een verrukkelijk uitzicht op de Jungfrau en op den grootsten gletscher van Europa, n.l. den Aletsch-gletscher, die bijna in haar volle uitgestrektheid van 't bovenste Mönchsjoch af tot den Eggishorn zichtbaar zijn. In de verte ontwaart men de club-hutten en ook 't paviljoen op de bekende Concordia-platz, dat men in ongeveer 2½ uur bereiken kan. Van hieruit leidt de weg over den gletscher in nog eens 2½ uur naar 't prachtige Märjelen-see, vanwaar een gemakkelijk muilezelpad naar Fiesch in 't Rhône-dal voert. Naar men verwacht zal zich op

DE JUNGFRAUTUNNEL. TUNNELSTATION EISMEER.

dit traject van 't station „Jungfrauoch” over den Aletsch-gletscher in den zomer een belangrijk verkeer naar 't Rhône-dal ontwikkelen, en zal er een korte en aangename verbinding tusschen dit dal en Interlaken tot stand komen, waarvan door de touristen zeker een druk gebruik zal gemaakt worden.

Richt men het oog naar het Westen, dan verrast ons het machtige rotsgevaarte de Jungfrau, die tot op een steenworp afstand van ons genaderd schijnt. Een hoogst merkwaardige berg, hoe meer men in zijn gletschergebied doordringt, hoe meer men verbaasd staat over de veelzijdigheid zijner formatie.

Wie het machtige panorama in zijn vollen omvang genieten wil, reist gemakkelijk in weinig minuten naar het schoonste deel van 't Joch, het bovengenoemde vlakke gletscherplateau, dat de Mönch van de Jungfrau scheidt en dat de geweldige ijs-afstortingen naar het noorden beheerscht. Hiertegenover vertoont zich de Jungfrau en eveneens vlak bij de indrukwekkende Mönch (4015 M.) met zijn machtigen, steil afhellenden westelijken rand, die men tot op den bodem van den Juggigletscher volgen kan. Onmiddellijk achter den Mönch verheft zich de top van den Eiger tot een hoogte van 3974 M. Nadert men tot aan den rand van 't plateau, dan ziet men naar omlaag in de duizelingwekkende diepte van den met gletschers behangen wanden van den Juggi-ketel, langs de geweldige overhangende ijsmassa's van 't Jungfrauoch, die door de neerstortende lawinen blank geveegd zijn. Wanneer men die ijswereld plotseling ziet is de indruk overweldigend.

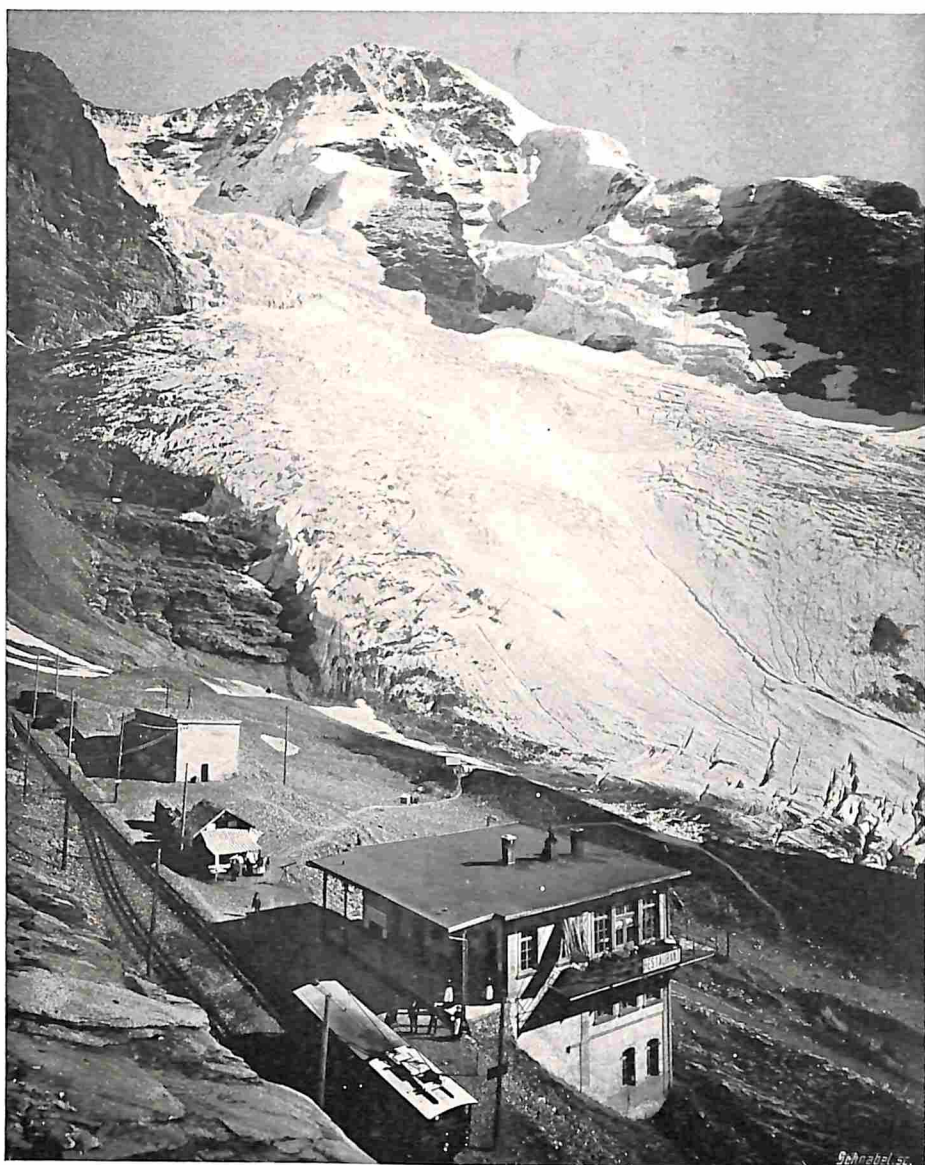
Vergunde 't station „Eigerwald” een gezicht op de rondwaarts gelegen voor-Alpen met hun groene weiden, donkere wouden, lieflijke dalen en meren en genoot men van 't station „Eismeer” (3161 M.), het nieuwe vergezicht vereenigt de panorama's der beide stations, aan de eene zijde een waar pool-landschap, aan de andere het onmetelijk verschiet van 't groene noord-Zwitserse laagland! Sterk wordt het oog geboeid door hetgeen de voorgrond ons te aanschouwen geeft: de lieflijke Wengernalp in 't dal van Lauterbrunnen, daarachter Interlaken met het schilderachtige Thuner-meer. Dit sterk sprekend contrast tusschen de ijzige gletschervelden achter ons en 't groen der aan onze voeten liggende weiden en wouden, met de onmetelijke verte om ons heen, verleent aan het panorama dat men van 't Jungfrauoch af geniet een eigenaardig cachet en verzekert het voor altijd de vermaardheid een der schoonste Alpenpunten te zijn.

KATTENGEZANG.

Es ist die Zeit, wo die Natur
Einhergeht auf der Liebe Spur.

(von Zedlitz).

O, die ellendige gewaarwording, als zóó uit de veilige diepte van slaap en droom, wanneer ons tweede ik, wie weet waar, zweeft en geniet, de beide ikken zich plots met een hevigen schok hereenigen moeten tot ons ontwaken.

DE JUNGFRAUTUNNEL. STATION „EIGERGLETSCHER” (2323 M.)

DE JUNGFRAUTUNNEL. STATION EIGERWAND (2868 M.)

Aan de meest afschuwelijke verbijstering onzer zinnen zijn we enkele oogenblikken ten prooi; we rijzen overeind en zoeken met verwilderde staarogen om ons heen: — Er is wat! is het hier boven of onder, binnen of buiten? Daar krieschen hooge, klaaglijke stemmen door de nachtelijke stilte, en het flitst door ons ontzette brein: vrouwenmoord, schipbreuk, angstgejammer van wanhopige kinderen bij schorren mannenvloek... Katten onder 't venster! — We herademen zuchtend, onze met kil angstzweet beperelde slapen vallen terug in het kussen, — weer katten!

Er zijn wilden, die nimmer over een slapenden broeder zullen heenstappen, uit vrees hem plotseling te zullen wekken, zoodat de in zijn slaap afwezige ziel zich niet snel genoeg zou kunnen hereenigen met zijn ontzielde lichaam.

Dat is althans nobel gedacht, — maar die katten, ze hebben in hun liefderoes alle gedachten aan hun slapende meesters afgeschud gedurende deze lauwe Maartsche nachten.

Het gelieft den koning der daken zich te vermaken met minnespel: le roi s'amuse! Uitstekend, we wenschen hem genoegen, doch verlangen te slapen als gewoonlijk.

En daarbuiten hooren we, klaarwakker thans, hun gezang met keer en terugkeer; we maken van den nood een deugd en luisteren naar de klanken, die daar rijzen uit geprangde katergemoederen, ons verdiepend in gissingen en fantasiën door die vreemdsoortige symphonie gewekt.

Ten minste zoo ging het ons meermalen. Eens, — 't was op een dorpje, — lagen we, ook op die manier gewekt, en wachtten vergeefs den terugkeer der zoete slaapvergetelheid. Nog hoopen we, dat er een einde komen zou aan het telkens opnieuw herhaalde kattengezang op straat onder onze ramen. Telkens ving het weer aan met een diep droevige bassolo, met buiksprekers-timbre voorgedragen, waarna een hoogkrijschende sopraan gillend begon te secundeeren. Meerdere nachtelijke zangers voegden er hun oorverscheurend stemgeluid bij, tot het helsche concert weer in vollen gang was.

Om te lachen eigenlijk, wanneer slechts onze nachtrust er geen gevaar door liep! Soms scheen er een lange pauze te zullen intreden, doch nauwelijks gleed ons moede hoofd weer ter rust of een nieuwe heksensabbath deed ons opschrikken en bracht ons der vertwijfeling nabij! Met Broeder Medardus, uit het bekende Heksenlied, vroegen we ons vol wanhoop af: „Das Singen, das Singen, wann wird es enden?“

't Moest nu maar eens uit zijn, vonden we ten slotte. In nachtgewaad voor het opgeschoven raam stonden we een poos allerlei rare geluiden te maken, die doel schenen te treffen. 't Werd stil buiten. Dankbaar strekten we de verkleumde leden weer onder de dekens. Helaas! buiten stoorde men zich maar bitter weinig aan ons optreden van daarnet, met dubbel klaaglijk gekreun zette de baszingende kater zijn solo weer in!

Elk dierenbeschermer zal ons vergeven, dat we toen ernstig boos werden en naar een projectiel omkeken om dat te midden der zanglustige club te slingeren, liefst met rake bedoelingen! doch wat? Een pantoffel er aan wagen, dat ging niet...., een liniaal, een trapied?... Wacht! vlug naar den zolder en een turf genomen.... het uur der wrake brak aan. Uit ons hooge slaapkamerraam liggend zagen we aan den voet der straatlantarn een viertal grauwe kattenfiguren, zwak beschenen door het rosse lamplicht. Een achttal gepaarde, fel fonkelende groene oogen keken valsch naar ons op, uit een viertal kelen

weergalmde het smartelijkste minnelied, dat we ooit hoorden.

Daar zeilde de turf door de lucht, — gerinkel van brekend en neerkletterend glas weerklonk, met een door merg en been snerpenden gil brak het gezang meteen af en alles was stil; de dorpsstraat lag in volmaakte duisternis.

* * *

Hoofdschuddend stond de oude dorpsveldwachter omhoog te staren, toen we den volgenden morgen onze woning verlieten.

— 't Is wat moois! bromde hij, — Kijk me nu zoo'n lantaren eens aan!

Omhoog kijkend zagen we het ding vrijwel aan alle kanten verbrijzeld, terwijl een turf over de scheefgevalen olielamp heen hing.

We bromden meesmuilend zooiets van „verregaande baldadigheid.“

— Vernielzucht was 't, zei de veldwachter nijdig, — gemeene vernielzucht! maar hij zou de daders wel uitvinden, hij had dat jongeluiscomplotje van die kaartavondjes allang in de smiezen, hij kwam ze wel op 't spoor....

We wenschten hem veel succes, in de vaste overtuiging dat hij toch het spoor wel bijster raken zou. G.

De Plantenkeuring der Ned. Maatschappij van Tuinbouw- en Plantkunde op 12 Maart 1912.

I. NIEUWE ANJERS.

DE Anjer is steeds een der meest gezochte bloemen geweest en wonder is dit niet, want aan liefelijke kleur paart zij een heerlijken geur. Tal van soorten en verscheidenheden zijn er van in kultuur en daar het meerendeel winterhard is, worden zij in tuinen veelvuldig gekweekt.

Foto C. Steenbergh.

AMERIKAANSCH ANJER M. BARSE VAN BRIENEN.
CERTIFICAAT 1ste KLASSE OP DE PLANTENKEURING DER
NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN TUINBOUW EN PLANT-
KUNDE VAN 12 MAART 1912.

Foto C. Steenberg.

MALMAISON ANJER MRS C. F. RAPHAËL.
CERTIFICAAT 1ste KLASSE OP DE PLANTENKEURING DER
NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN TUINBOUWEN PLANT-
KUNDE VAN 12 MAART 1912.

Voor al in Amerika heeft men zich jarenlang op de kultuur en vooral ook op de verbetering dezer bloemplanten toegelegd; van daar uit zijn dan ook tal van prachtige verscheidenheden verspreid.

Na de Amerikanen hebben de Engelschen de kultuur dezer planten opgenomen en kort daarop zijn ook enkele onzer kwekers zich meer speciaal op deze planten gaan toelagen, zoodat thans ook hier te lande enkele anjerkwekerijen worden gevonden, waarvan de prachtige bloemen afkomstig zijn, die men thans in iederen grooteren bloemenwinkel ziet prijken.

Op pag. 284 van den jaargang 1908 van dit tijdschrift gaven wij een uitvoerige beschrijving van de kultuur dezer planten, alsmede een lijstje van enkele der toen beste verscheidenheden.

Sinds dien tijd hebben de kwekers echter niet stil gezeten, doch zij zijn doorgaan met de verbetering van het ras en ook zijn zij er in geslaagd door de bekende Malmaison Anjer te kruisen met die van Amerikaanschen oorsprong een nieuw ras te verkrijgen, dat de goede eigenschappen van beiden in zich verenigt.

Op de op 12 Maart l.l. gehouden plantenkeuring der Ned. Maatsch. v. Tuinb. en Plantk. waren enkele der nieuwste verscheidenheden ingezonden door de anjerkwekerij „Clingendaal”, administrateur de heer Th. J. Dinn, te 's-Gravenhage, waarvan enkelen een certificaat 1ste klasse verwierven.

M. *Baronesse van Brien* is een der allerfraaiste en nieuwste, haar vorm is prachtig mooi en haar voorkomen wordt nog verhoogd, doordat haar buitenste bloembladeren sterk ontwikkeld en al de bloembladeren fraai getand zijn. Haar kleur is fijn zalmkleurig rose. De bloemen, die een doorsnede van meer dan 10 cm. bereiken, staan mooi recht op stevige stengels, haar kelk is bijna nooit gebarsten.

Mrs. C. F. Raphaël is een der allerbeste nieuwe doorbloeiende Malmaison verscheidenheden. Haar bloemen zijn prachtig helder kersrood, zeer mooi van vorm en bezitten de uitnemende eigenschap, dat de kelk slechts zelden barst, zij worden door stevige stengels flink rechtop gedragen.

Onder de mooie, nieuwe Anjers behooren verder nog:

Prinses Juliana, oranje; *Fairmount*, donker mauve; *Mrs R. F. Felton*, vleeschkleurig rose; *May-day* donker vleeschkleurig rose en *Lady Alington*, zalmkleurig rose.

II. NIEUWE HYDRANGEA'S.

Onder onze populaire bloemheesters nemen de *Hydrangea's*, die wellicht nog beter bekend zijn onder den naam *Hortensia*, een allereerste plaats in. Een jaar of tien geleden had het er veel van of de liefhebberij voor deze mooie halfheesters aan het achteruitgaan was, doch juist de verminderde vraag van het publiek prikkelde de kwekers om ze op hun standpunt te handhaven, en zij zijn daar op uitnemende wijze in geslaagd. Niet

alleen kan iedere bloemenwinkelier thans reeds vroeg in het voorjaar beschikken over een aantal prachtig gekweekte *Hydrangea's*; mooie gedrongen plantjes prijkkende met één enkele doch dan ook volmaakte bloeiwijze, doch ook de kwaliteit der planten zelf is zeer verbeterd. De meest gekweekte verscheidenheden waren en zijn nog steeds de *H. Otaksa monstrosa*, *H. Souvenir de Claire* en *H. Thomas Hogg*. De eerste verscheidenheid groeit sterk en draagt mooie, groote, rose bloemtulpen; de bloeiwijzen van den tweeden zijn iets kleiner, doch de bloemen zijn prachtig donker rose en de voornaamste eigenschap van de laatste zijn de prachtig sneeuwwitte bloemen, doch de bloeiwijzen staan op veel te slappe stelen. Door onderlinge kruising heeft de kortelings overleden Fransche kweker Victor Lemoine en ook Em. Mouillière een aantal nieuwe verscheidenheden gewonnen, waarvan zij de besten in den handel hebben gebracht.

Een der mooiste nieuwigheden op dit gebied is zeker wel de *Hydrangea Mlle. Renée Gaillard*, die hiernevens is afgebeeld en op de 12 Maart l.l. in Artis gehouden plantenkeuring der Ned. Maatschappij van Tuinb. en Plantk. door den heer C. Kroon te Baarn werd ingezonden en een certificaat 1ste klasse verwierf. De bloeiwijze van deze verscheidenheid bereikt een doorsnede van ruim 30 cm., ieder bloempje afzonderlijk van 3 cm. De tulvormige bloeiwijzen zijn bijna kogelrond en dicht gesloten, zonder daarom te vol te zijn. Ieder bloempje heeft een vieraal aan de randen mooi getande bloembladjes en haar kleur is zuiver wit met een zeer lichte groene weerschijs, die, wanneer de plant in vollen bloei staat, geheel wegtrekt. De ter keuring aangeboden plant toonde duidelijk, dat zij prachtige donker-groene bladeren draagt en het hout goed stevig is, zoodat zij in alle opzichten een verbetering is van de *Thomas Hogg*.

Een paar andere uitnemende nieuwe verscheidenheden werden verleden jaar door den heer D. Bruidgom te Baarn ter keuring aangeboden en verwierven eveneens een certificaat 1ste klasse. Het zijn de *Hydr. Mad. Maurice Hamar*, wier afzonderlijke bloemen meer dan 7 cm. doorsnede hebben, schitterend rose zijn en tot mooi gevormde tulpen vereenigd staan en de *Hydr. Mad. Emile Mouillière*, wier bloemen schitterend wit zijn met groenachtige punten.

Deze drie nieuwe *Hydrangea's* kunnen als zeer mooie aanwinsten voor onze plantencollectie's beschouwd worden.

E. Th. W.

Foto C. Steenberg.

HYDRANGEA MLE RENÉE GAILLARD.
CERTIFICAAT 1ste KLASSE OP DE PLANTENKEURING DER
NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN TUINBOUWEN PLANT-
KUNDE VAN 12 MAART 1912.